

حقوق بیمه در نظم حقوقی کنونی

بر مبنای آخرین تحولات علمی، قانونی، قضایی و کاربردی

سید صالح احمدی

عنوان قراردادی :	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور :	حقوق بیمه در نظم حقوقی کنونی / سعید صالح احمدی. ۱۳۶۴
مشخصات نشر :	تهران؛ کتاب آوا. ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری :	۵۱۲ ص.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۴۹-۱
وضعیت فهرست نویسی :	فیبا
موضوع :	حقوق بیمه -- ایران
شناسه افزوده :	صالح احمدی، سعید، ۱۳۶۴ -، گردآورنده
رده بندی کنگره :	۹۹۸KM۵
رده بندی دیویی :	۳۴۶/۵۵۰۸۶
شماره کتابشناسی ملی :	۹۰۶۰۸۵۲

حقوق بیمه در نظم حقوقی کنونی

مؤلف:	سعید صالح احمدی
ناشر:	کتاب آوا
نوبت چاپ:	دوم ۱۴۰۲
شمارگان:	۳۰۰ نسخه
قیمت:	۲۳۰.۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۴۹-۱

نشانی دفتر مرکزی: تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین، بن بست حقیقت - پلاک ۴- واحد ۴
شماره تماس: ۶۶۴۶۷۱۵۰

نشانی مرکز پخش: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، تقاطع ژاندارمری پلاک ۷۱/۱
شماره های تماس: ۶۶۹۷۴۶۴۵ - ۶۶۹۷۴۱۳۰ - ۶۶۴۰۷۹۹۳ - ۶۶۴۱۶۰۰۴ - ۶۶۴۱۶۰۰۷ - ۶۶۴۱۶۰۰۷

www.avabook.com
Email: avabook_kazemi@yahoo.com

هرگونه تکثیر این اثر از طریق ارسال یا بارگذاری فایل الکترونیکی، یا چاپ و نشر کاغذی آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل اعم از قابل سی دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، زیراکس یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل یا صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب، راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

نخنی باشد

۱- انسان به طور معمول در یک محیط ایمن، در آسودگی و مصون از آسیب‌ها زیسته و با در نظر داشتن مجموعه‌ای از دوراندیشی‌های منطقی و ضروری، بدون تشویش خاطر و دغدغه وقوع حادثه و اتفاقی را ندارد چون عادت به برخورداری از امنیت، آسایش و تکیه بر مراقبت‌های لازم برای دوری از هرگونه خطر، دلهره را از وجودش دور نموده و خاطر او را در ساحل آسودگی نگه می‌دارد. اینکه گاه استثنائاً، حوادثی در کمین انسان قرار می‌گیرند که وقوع یا بروز آنها، اجتناب‌ناپذیر و خارج از اراده هر انسان نوعاً مراقب و محتاطی است، از دیرباز وجود داشته است؛ زیرا تنها خطری که هیچ‌گاه گریزی از آن نیست، مرگ است که البته برای رفع قسمتی از مضیقه‌های مالی و جبران مادی بخشی از آلام ناشی از آن نیز یک امری تأسیس‌های حقوقی پیش‌بینی شده است که بیمه، دیه و موهبت‌های ناشی از همکاری‌های مدنی منجر به فعالیت مؤسسات عام‌المنفعه و خیریه، از جمله آن شیوه‌هاست که در جای خود ممکن است موضوعیت پیدا کنند. از این‌رو، شایسته است انسان ضمن پیشگیری، مراقبت و دوری از قرار گرفتن در محیط‌های خطرآفرین، از بسترهای قانونی، طرق جبران عینی یا مالی یا معنوی خسارت‌های دنیوی را در نظر گرفته و چاره‌اندیشی کند تا بعداً خسران گسترده‌ای متوجه وی یا نزدیکانش نشود. بدین جهت، خرد، دانایی، فرزاندگی و درایت ایجاب نموده قانون‌گذار در جوامع بشری که قرارداد اجتماعی در آنها در کیفیت محسوسی اجراء می‌شود، زمینه لازم را برای تأمین و تضمین این‌گونه دوراندیشی‌ها فراهم کنند. البته محدوده و قلمروی این تدابیر، صرفاً

ناظر بر پیشگیری از وقوع خطرات نیست. امروزه، دایره شمول این موضوعات، بسیار گسترده و متنوع شده تا آنجا که با مسامحه باید از بیمه تحت عنوان «صنعت بیمه» یاد کنیم.

۲- علاوه بر بشر (شخص طبیعی) که در قبال آینده خود و نزدیکانش، دارای برخی مسؤولیت‌ها است، امروزه با مفهومی تحت عنوان «شخص حقوقی» نیز مواجه هستیم که دارای حقوق و مسؤولیت‌هایی شده که مسائل آن در «حقوق اشخاص»، محل بحث است. شخص مسؤولیت‌پذیر نمی‌تواند در قبال خطرات و اتفاقات در کمین خود، مجموعه تحت مدیریت و مسؤولیت، شهروندان و جامعه خویش، بی تفاوت باشد. از این جهت، علاوه بر بیمه‌های اجباری که قانونگذار حکیم بر اشخاص تحمیل نموده، آنان بنا را بر این می‌گذارند که نقش‌های فردی و اجتماعی خود در این خصوص را به بهترین شکل ممکن، ایفاء کنند تا به کمترین آسیب ممکن، به پیش روند.

۳- توسعه قلمروی حوزه‌های بیمه و تأمین اجتماعی، ارمغان گسترش دو مفهوم «سازمان» و «دولت» در دوران معاصر و افزایش امکانات رفاهی، علوم و فناوری‌های نوین است تا بشر را از تاریکی‌ها دور کند. در این راه، مصلحان و اندیشمندان جوامع بشری، هر روزه در حال ارائه تعاریف جدیدی از حقوق بیمه، شناسایی و بیان مصادیق جدیدی از آن حمایت‌ها هستند تا به ایجاد بسترهای لازم برای امنیت و آسودگی اشخاص -اعم از حقیقی و حقوقی- توجه نموده باشند. هر چقدر عرضه و تقاضا در این حوزه‌ها افزایش یابد، جوامع بشری، بیشتر از پیش به نقطه امنیت و آسوده‌خاطری خواهند رسید که این موضوع، به تحقق توسعه پایدار، بسیار کمک می‌کند.

۴- علاوه بر ابعاد مادی مسائل، از نظر معنوی و از بینش علم روان‌شناسی نیز برخوردار از پشتوانه‌های این‌چنینی، به توسعه بهداشت روحی و روانی انسان‌ها کمک می‌کند. هر چقدر انسان‌ها از سطح آرامش بیشتری برخوردار باشند، پس از تجربه نمودن فرآیند جامعه‌پذیری، نقش‌های فردی و اجتماعی

خود را با کیفیت بیشتری ایفاء خواهند نمود که این موضوع، به پیشرفت آن جامعه خواهد انجامید.

۵- از نظر تاریخچه بیمه در معنای کنونی در کشورمان، بعد از تأسیس شرکت بیمه ایران در سال ۱۳۱۴، نخستین شرکت بیمه خصوصی تحت عنوان «بیمه شرق» و سپس بیمه‌هایی تحت عنوان آریا، آسیا، البرز، امید، پارس، ملی، ساختمان و کار تأسیس شدند که هر کدام، خدمات قابل توجهی را ایفاء نمودند.

۶- اگر بخواهیم در رابطه با ادبیات حقوق بیمه در کشورمان صحبت کنیم، باید اذعان نمود گاه حقوق ما در حوزه حقوق بیمه، در فرآیند سیاست‌گذاری، بسیار پراشتباه ظاهر شده و حتی از رعایت امور بدیهی نیز غفلت نموده تا آنجا که گاه از اصطلاحات در خوری استفاده نمی‌کند که این غفلت‌ها، به تشنّت آراء و انحراف از حکمت‌های ناظر بر حقوق بیمه انجامیده است. بعضاً هنوز ما در این بخش از حقوق، علاوه بر این موضوع، با فقدان تبیین علمی و منطقی ماهیت حقوقی موضوعات حقوق بیمه مواجه هستیم. بدان معنا که حقوق ایران در تبیین چیستی، ماهیت و ذات مسائل بیمه‌ای، بسیار ضعیف عمل نموده است و دکترین حقوقی قابل توجهی نیز علی‌رغم تلاش وافر و در خور تحسین نویسندگان ارجمند این حوزه، بیشتر از اینکه بر حقوق بیمه در جهان، تأثیرگذاری کند، تأثیرپذیر بوده است و به‌جای خلاقیت، راه تقلید را در پیش گرفته است! شاید دلیل این مسأله این باشد که حقوقدانان دارای قریاح، استعدادها و توانایی‌های فکری و استدلالی در حقوق بیمه، در کشورمان، انگشت شمار هستند و حقوقدانان حقوق تجارت و حقوق مدنی نیز هنر پیوند دادن تخصص خود با حقوق بیمه را به دلیل ضیق وقت یا کم توجهی یا بی‌علاقگی نداشته‌اند تا بتوانند سهم کشورمان در توسعه حقوق بیمه را ایفاء کنند. مضافاً اینکه باید گفت آثار مکتوب در حقوق بیمه، به‌طور معمول از نظر نوع قلم و تحقیق، حقوقی محض یا فنی و اقتصادی محض هستند. هر

کدام از نویسندگان ارجمند نیز که بنا گذاشتند تلاش کنند این رشته‌ها را با هم پیوند دهند، چندان نتوانستند آثار جامعی را در شأن والای خود ارائه کنند. البته ما نیز باید اذعان کنیم در این اثر، در راستای رعایت عرف کتب شرح قانون، صرفاً از منظر حقوقی، به بیمه نگریسته‌ایم؛ زیرا موضوع کتاب، تفسیر قوانین بیمه است و طبیعتاً مجالی برای بررسی مسائل فنی و اقتصادی بیمه وجود ندارد. البته کتب فنی، اقتصادی و مدیریتی بیمه نیز چندان استدلالی نیستند و بیشتر حاوی مسائل ملال‌آور و مادی‌نگر به بیمه است. در این خصوص، جای تبیین اخلاق حرفه‌ای بیمه در این آثار، به شدت، احساس می‌شود. در حقوق کنونی، عقدی تحت عنوان «حقوق بیمه» در زمره یکی از عقود معینه، تحت تأثیر حقوق مدنی، حقوق تجارت و حقوق عمومی، در صدد مرتفع نمودن بخشی از این دغدغه‌ها پدید آمده است. این بخش از حقوق، علی‌رغم مداخله دولت به دلیل اینکه قواعد حقوق بیمه، به‌طور معمول، امری و مربوط به نظم عمومی شده‌اند) بیشتر، مرتبط با حقوق خصوصی است و با موضوعاتی مانند حقوق تأمین اجتماعی، حقوق کار، حقوق مسئولیت مدنی و حقوق رفاه نیز ارتباط تنگاتنگی دارد. از این جهت، در فرآیند تحلیل، باید به تمامی ابعاد آن نگریست.

۷- از نظر سیاستگذاری کلان، هر چند به‌راستی، ما به جز سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی مصوب ۱۴۰۱/۰۱/۲۱ که بسیار جزئی و محدود است (ایجاد رفاه عمومی، بر طرف ساختن فقر و محرومیت، حمایت از اقشار و گروه‌های هدف خدمات اجتماعی از جمله بی‌سپرستان، از کارافتادگان، معلولان و سالمندان و آنچه از اهداف رفاه و تأمین اجتماعی مذکور در اصول ۳، ۲۱، ۲۸، ۲۹، ۳۱ و ۴۳ قانون اساسی) هنوز سیاست‌گذاری کلان و چشم‌انداز قابل توجهی برای توسعه و آینده حقوق بیمه در کشورمان نداریم، اما لاقلاً می‌توان از آن به‌عنوان مهمترین روش مقابله با خسارت یاد نمود که البته این بینش سطحی و محدود، کافی نیست و باید به توسعه همه‌جانبه حقوق بیمه در

کشورمان اندیشید تا زمینه توسعه صنایع، تجارت و اقتصاد را در کنار حقوق اشخاص، فراهم کند.

۸- با اینکه به طور معمول، کتب تفسیر قانون، بین ۶۰۰ تا ۱۲۰۰ صفحه در قطع رقعی هستند، بنا نداشتیم حجم آن از یک حذی فراتر رود؛ فلذا از نقل گسترده قوانین و مقررات خودداری شد. در این کتاب که به سرعت، تمامی نسخ منتشره چاپ اول آن بنا بر استقبال بی نظیر، به اتمام رسید و هم اکنون مقرر است با کیفیت بالاتری تجدید چاپ شود، برخی از قوانین مهمه حقوق بیمه به ویژه قانون بیمه مصوب ۱۳۱۶ و قانون بیمه اجباری خسارت وارده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵، از منظر علمی، قانونی، قضایی و کاربردی به روش «تفسیر ماده به ماده»، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته اند.

۹- امید است این اثر، مانند چاپ اول، مورد استقبال خوانندگان ارجمند قرار گرفته و نقطه نظرات ارزشمند خود را از طریق ایمیل به آدرس ssalehahmadi@yahoo.com برای بنده ارسال فرمایند تا مانند دیگر کتب منتشره، جهت لحاظ نمودن قرائت های بزرگواران در چاپ های بعدی، لحاظ شود.

۱۰- همه ما دانش آموختگان حقوق، هدفی جز هم افزایی و خدمت به نظام حقوقی ایران نداریم؛ فلذا شایسته است هر کدام از ما، در هر مقامی (نویسنده یا منتقد علمی و ادبی) نقش خود را در این رسالت ها ایفاء کنیم تا علاوه بر اینکه با بیان و عمل ما، حقی، ناحق نگردیده و باطلی نیز حق جلوه داده نشود، بتوانیم سهمی ولو اندک در گسترش عدالت داشته باشیم.

سید صالح احمدی

۱۴۰۱/۰۹/۲۴

نجف اشرف